CƠ SỞ PHÁP LÝ TRONG KIỂM SOÁT CHUYỂN GIÁ TẠI VIỆT NAM

TS. ĐOÀN TRANH
Trường Đại học Duy Tân

1. Đặt vấn đề

Những năm qua, "chuyển giá" trở thành đề tài nóng và nhạy cảm không chỉ trên khắp thế giới mà đã trở thành vấn đề quan tâm của cơ quan chính phủ và các nhà nghiên cứu. Những tổ chức như Tổ chức Hợp tác và Phát triển Kinh tế (OECD) và chính phủ Anh phải mở những cuộc điều tra đặc biệt về hoạt động này. Việc này này đã dẫn đến tranh cãi giữa khối doanh nghiệp và chính quyền tại nhiều nước. Nhiều chính phủ lo lắng bảo vệ hệ thống thuế của mình nhằm cung cấp dịch vụ công cho người dân. Các công ty thì lo ngại thuế suất quá cao và chính sách thuế khó dự đoán sẽ làm tổn hại đến triển vọng kinh doanh và cả đến lợi ích kinh tế của các nước mà họ đang đầu tư. Việt Nam không nằm ngoài phạm vi của hoạt động chuyển giá cũng như sức nóng của những tranh cãi trên – đó là một hiện tượng toàn cầu.

Trong tình huống đó, Chính phủ và ngành thuế Việt Nam đã có những bước chuẩn bị như thế nào để kiểm soát việc chuyển giá của các doanh nghiệp FDI cả về mặt pháp lý, liên kết quốc tế về thuế và cả việc nâng cao trình độ quản lý của cán bộ thuế tại Việt Nam

2. Cơ sở pháp lý trong kiểm soát chuyển giá

Quá trình định hình và phát triển những quy phạm pháp luật liên quan đến chuyển giá có thể chia thành 2 giai đoạn cơ bản như sau:

Giai đoạn 1997-2004, được xem là giai đoạn định hình khung pháp lý về chuyển giá tại Việt Nam. Văn bản pháp lý đầu tiên ở Việt Nam quy định về chuyển giá như Thông tư 74/1997/TT-BTC của Bộ tài chính ngày 20 tháng 10 năm 1997, Thông tư 89/1999/TT-BTC ngày 16 tháng 7 năm 1999 của Bộ Tài chính, Thông tư 13/2001/TT-BTC của Bộ Tài chính ngày 08/3/2001 hướng dẫn thực hiện quy định về thuế đối với các hình thức đầu tư theo Luật đầu tư nước ngoài ở Việt Nam. Nội dung điều chỉnh về kiểm soát chuyển giá trong các văn bản này còn giản đơn và mang khuynh hướng "chống" chuyển giá, mặc dù điều đó đã được nhìn nhận lại khi TT 13/2001/TT-BTC đổi tên gọi "biện pháp chống chuyển giá" thành "Biện pháp xác định giá thị trường trong quan hệ giao dịch giữa các doanh nghiệp liên kết".

Giai đoạn 2004 đến nay là gia đoạn hoàn thiện các văn bản pháp luật về chuyển giá. Kể từ khi Luật thuế thu nhập doanh nghiệp 2003 đã thống nhất mức điều tiết thu nhập đối với nhà đầu tư trong nước và nước ngoài, bỏ thuế chuyển lợi nhuận ra nước ngoài. Thông tư 128/2003/TT-BTC ngày 22/12/ 2003 có hiệu lực thay thế Thông tư 13/20001/TT-BTC. Tiếp theo là sự ra đời của Thông tư 117/2005/TT-BTC ngày 29/12/2005, hướng dẫn việc thực hiện xác định giá thị trường trong các giao dịch kinh doanh giữa các bên có quan hệ liên kết đã được hình thành một cách độc lập, đầy đủ hơn và ít nhiều có sự tương đồng với hướng dẫn của OECD. Thông tư 66/2010/TT-BTC ra đời kế thừa Thông tư 117/2005/TT-BTC có một số điều chỉnh về thuật ngữ và được xem

là văn bản pháp lý điều chỉnh một cách chi tiết về xác định giá thị trường trong giao dịch liên kết.

Ngoài các văn bản trên, Bộ tài chính còn ban hành Chuẩn mực kế toán Việt Nam số 26 qui định về " công khai bên liên kết" trong các báo cáo tài chính. Chuẩn mực cũng hướng dẫn các nhân tố hình thành nên giá giao dịch giữa các "bên liên kết". Bên cạnh đó, có Nghị định 40/2007/NĐ-CP của Chính phủ hướng dẫn định giá của hải quan về thuế nhập khẩu đối với các hàng hóa, dịch vụ của các bên liên quan về đóng góp vốn, quản lý, kinh doanh, đặc biệt là các công ty cùng công ty mẹ. Hải quan được quyền áp dụng các phương pháp so sánh theo giá thị trường đối với các hoạt động mua bán của các bên trong xuất đi và nhập khẩu đến Việt Nam.